

Det spelar faktiskt roll vem som äger svenska företag

Dagens Nyheter den 7 maj 2022

Vem som äger vad och varför spelar roll – inte bara för sysselsättning utan för maktbalansen i världen. Nu ska FOI (Totalförsvarets forskningsinstitut) kartlägga ryska intressen i Sverige, men vi behöver alla bli medvetna om vem som äger företag eller organisationer där vi jobbar, verkar och lever. Händelserna i den engelska fotbolls-ligan, där tränare och spelare förväntas ta avstånd från sina ryska ägare, visar att vi var och en måste ställa oss moraliska frågor om vad vi vill vara förknippade med och stå för i vår vardag.

Svenska ägare till verksamheter i Ryssland har de senaste veckorna ställts inför svåra moraliska och mänskliga avvägningar. Att pausa verksamhet i Ryssland har varit en självklarhet, flera lämnar nu också Ryssland. I vissa branscher har svåra följdfrågor behövt hanteras. De har också som arbetsgivare en skyldighet mot sina anställda, som inte har något med Putins krig att göra.

Inom politiken har ägarfrågor länge stått i skymundan jämfört med entreprenörskap, ledarskap och vinster i välfärden. Vi menar att vi måste fråga varför någon äger ett företag. Avsikten med ägarskapet påverkar hur de styr och leder företaget, mot vilka mål och utifrån vilka värderingar.

Det finns många skäl att äga företag. Det vanligaste sättet att föreställa sig en ägare är kanske en entreprenör som vill förverkliga sin vision, eller någon som sparar till pensionen genom aktier eller fonder på börsen.

Men det finns fler ägare än så – den svenska staten eller kommuner äger verksamheter för att tillhandahålla välfärdstjänster och kollektiva nyttigheter. Dagens situation visar att utländska stater säkerställer politiskt inflytande eller strategiskt viktiga tillgångar i händelse av kris genom att äga företag, mark eller naturresurser runt om i världen.

Så också i Sverige. Det blir betydligt svårare för Sverige att införa sanktioner, eller fördöma andra länders agerande, om dessa länder samtidigt kontrollerar viktiga delar av Sveriges näringsliv och infrastruktur.

Man kan fråga sig varför ryska intressen köper öar i Finlands skärgård. Är det för rekreation eller för finansiell avkastning, eller fler faktorer än så? Det sägs ofta att den som kontrollerar Gotland, kontrollerar Östersjön. I dagarna får det uttrycket kuslig aktualitet.

Stockholms tunnelbana och tågtrafik mellan Sveriges större städer drivs av MTR, som i sin tur till 76 procent ägs av staten Hongkong. I dag betyder det i praktiken att bolaget är kontrollerat av Kommunistpartiet i Kina. Det innebär till exempel att de kan få fram data över såväl registrerade kunder som hur de rör sig på tunnelbana och tåg. Enligt Svensk Vindenergi ägs nu 65 procent av vindkraften i Sverige av utländska investerare. Den största enskilda ägaren (nära 7 procent) utgörs av

China General Nuclear, ägt av den kinesiska staten. Energiberoende av en auktoritär stat är synnerligen problematiskt.

Fram till början av 1990-talet krävde Riksbanken tillstånd för alla utländska investeringar och bara ett par år senare, utan egentlig diskussion, togs i princip alla begränsningar för utländska intressen att förvärva fast egendom i Sverige bort (utom för fritidshus!).

I Sverige ägs uppemot 75 procent av alla företag i privat sektor av familjer eller enskilda personer. De har ofta ägts av samma familjer i generationer och de står för ett långsiktigt ägande med stark lokal förankring som tillför viktiga mervärden till de orter där de verkar. Det gör det betydligt svårare för dem att se kortsiktigt på sitt ägande när fler intressen än de rent finansiella vägs in i deras investeringsbeslut.

Många står inför generationsskiften och vi måste skapa villkor som gör att ägandet till dessa företag stannar i Sverige. Det handlar om arbetstillfällen, innovation och ett levande lokalsamhälle men också kontroll över mark och naturtillgångar.

Dessa ägare främjar inte bara syssel-sättning utan är centrala delar i samhället på andra sätt. I början av förra seklet, i samband med första och andra världskriget, skapades flera långsiktiga familjestiftelser. De har sedan dess varit instrumentella för Sveriges utbildning och forskning, inte sällan med "landsgagnelig" i sina syften.

Den säkerhetspolitiska omvärlden visade på vikten av ett stabilt, självständigt och starkt utbildnings- och forskningsväsende. Det utgjorde i sin tur basen för Sveriges industri och landets utveckling och suveränitet. Public service och ägare som garanterar det fria ordet är en annan fundamental bas i ett demokratiskt samhälle.

När politiker under detta valår talar om beredskap, både civil och militär, vill vi tillföra ett perspektiv som tenderar att glömmas bort. Det spelar roll vem som äger företag och naturtillgångar – och vi måste uppmuntra och underlätta för svenska ägare och svenska familjer att fortsätta verka och expandera sina verksamheter här. Inte bara för sysselsättningens och skattebasens skull utan även för vårt lands säkerhet.

Därför bör våra folkvalda såväl kartlägga som se över regelverket kring företagsägande, och ställa sig frågan vad konsekvenserna kan bli när företag och naturtillgångar ägs av stater med geopolitiskt strategiska avsikter. För ägande är något annat än ledning av ett bolag.

För det krävs att vi höjer kunskapen om ägande i samhället. Frågor om vem som äger och hur, är svåra att ta sig an. Vi ser dem inte tydligt, varken som gemene man eller som folkvald. Vi saknar utbildning i det. Världens handelshögskolor startade ungefär samtidigt med första världskriget. Här gjordes företagsledning till vetenskap, men ägandet blev och är fortfarande styvmoderligt behandlat.

Ägande belyses främst vid köp eller försäljning av innehav, sällan synliggör utbildningen ägararbetet däremellan. Svensk kod för bolagsstyrning hanterar ägande på en knapp sida.

Kunskap om vad ägarrollen innebär och vilket ansvar som följer med den måste fördjupas. Family Business Network håller sedan år 2000 ägarutbildningar för att öka kompetensen hos svenska familjeföretagare. Skogsägare kan gå utbildning för att bli bättre i sin profession. Vad är kraven på

kunskapsinhämtning för att bli ägare till andra naturtillgångar och företag? Var ges kunskapen? Det är dags att lyfta fram ägandets innebörd i såväl utbildning som i debatten.

Ju mer kunskapen om ägarrollen ökar, desto mer konstruktivt kan vi agera för framtiden. Det innebär att skapa förutsättningar för ett ägande av svenska bolag och naturtillgångar som gör samhället robust och motståndskraftigt mot framtida utmaningar i form av krig, pandemier och låg-konjunkturer.

Det säkrar vårt oberoende, våra resurser och vår sysselsättning. Både i denna generation och i nästa.

Magnus Henrekson

Annelie Karlsson